Dlaczego szczepimy dzieci przeciw gruźlicy

Data aktualizacji
2026-03-10

W Polsce sytuacja epidemiologiczna gruźlicy się poprawiła. Jednak wciąż nie spełniamy wszystkich kryteriów, które umożliwiałyby bezpieczną rezygnację z powszechnego szczepienia noworodków. Będzie to możliwe dopiero wtedy, gdy poziom występowania choroby spadnie poniżej granicy wyznaczonej przez WHO.

> **Szczepionka BCG (Bacillus Calmette-Guérin) zawiera żywe, osłabione prątki bydlęce. Jest najczęściej podawaną szczepionką na świecie. Od chwili jej wprowadzenia w 1921 roku została podana ponad 3 miliardom ludzi.**

W związku z występowaniem w Polsce gruźlicy, zgodnie z wytycznymi WHO oraz obowiązującymi przepisami prawa, wszystkie zdrowe noworodki powinny być zaszczepione przeciw gruźlicy przed wypisem ze szpitalnego oddziału noworodkowego, w pierwszych dniach życia.

O chorobie

Gruźlica jest jedną z najczęstszych chorób zakaźnych na świecie – w Polsce występuje średnia zapadalność na gruźlicę. Chorują głównie dorośli. Liczba zachorowań u dzieci jest znacznie mniejsza m.in. dzięki prowadzonemu od lat skutecznemu programowi szczepień.

Wywołują ją bakterie – prątki gruźlicy, które namnażają się w płucach. Poprzez krew mogą przenieść się do innych narządów.

95% zachorowań to gruźlica płuc. Prątki gruźlicy mogą docierać do wszystkich narządów i tkanek i wywołać chorobę.

Gruźlica pozapłucna może zaatakować:

- węzły chłonne
- kości
- nerki
- nadnercza
- opony mózgowo- rdzeniowe
- mózg.

Jak można się zakazić:

- drogą kropelkową
- poprzez kontakt z chorym, osobą prątkującą – prątki są w ślinie.

Objawy gruźlicy

Jest to przewlekła choroba. Na początku nie występują typowe objawy. Rzadko ma gwałtowny przebieg.

Najczęstsze objawy gruźlicy układu oddechowego to:

- kaszel, który trwa ponad 3 tygodnie
- odkrztuszanie śluzowej lub śluzowo-ropnej plwociny
- duszność
- ból w klatce piersiowej.

Czasami chory odkrztusza plwocinę z krwią (krwioplucie), rzadziej dochodzi do krwotoków płucnych.

Do objawów ogólnych gruźlicy należą:

- brak apetytu i utrata masy ciała,
- stany podgorączkowe i gorączka (głównie w godzinach popołudniowych i wczesnowieczornych)
- nocne poty
- osłabienie.

Powikłania

Gruźlica płuc może prowadzić do:

- odmy opłucnej
- ropniaka opłucnej
- krwotoku płucnego
- zwłóknienia opłucnej
- prosówki
- gruźlicy ośrodkowego układu nerwowego.

Powszechne szczepienie chroni

Małe dzieci są w grupie ryzyka zachorowania na gruźlicę o ciężkim przebiegu. Szczepienie przeciw gruźlicy jest najbardziej efektywne bezpośrednio po urodzeniu. Wtedy dziecko nie miało jeszcze kontaktu z prątkiem gruźlicy. Dzięki szczepieniom gruźlica wśród dzieci występuje rzadko.

> **Głównym celem programu powszechnych szczepień noworodków przeciw gruźlicy jest zapobieganie ciężkim postaciom tej choroby, typowym dla wieku wczesnodziecięcego – gruźlicy prosówkowej i gruźliczemu zapaleniu opon mózgowo-rdzeniowych.**
>
> **Szacuje się, że skuteczność BCG w odniesieniu do tych postaci gruźlicy wynosi ok. 90%. Głównym celem szczepienia BCG jest ochrona przed najgroźniejszymi, często śmiertelnymi powikłaniami gruźlicy.**

W Polsce obowiązują szczepienia przeciw gruźlicy noworodków w pierwszych dniach życia, przed wypisem dziecka ze szpitala.

Małe dzieci są w grupie ryzyka zachorowania na gruźlicę o ciężkim przebiegu i powikłaniach w postaci:

- gruźlicy rozsianej tzw. prosówkowej – prątki gruźlicy rozprzestrzeniają się drogą krwi do wielu narządów jednocześnie, zagrażając życiu
- gruźliczego zapalenia opon mózgowo-rdzeniowych i mózgu – może prowadzić do:

- trwałych uszkodzeń neurologicznych
- zgonu.

Szczepionka BCG

Szczepionka BCG „żywa” zawiera osłabione prątki bydlęce. Podawana jest śródskórnie.

> - **Szczepionka BCG jest najczęściej podawaną szczepionką na świecie,**
> - **Przeciwwskazaniem do podania szczepionki BCG są ciężkie niedobory odporności.**

Po prawidłowo wykonanym szczepieniu pojawia się odczyn, czyli naciek, rumień i grudka, a następnie pęcherzyk o średnicy ≤10 mm z ropną zawartością. Po jego pęknięciu powstaje owrzodzenie, które goi się w ciągu 2–5 miesięcy, pozostawiając charakterystyczną bliznę.

Blizna po szczepieniu BCG powstaje u ok. 95% zaszczepionych. Brak blizny nie oznacza, że szczepienie było nieskuteczne.

> **Szczepionka BCG pozwoliła zmniejszyć śmiertelność z powodu gruźlicy z 25% u nieszczepionych noworodków do ok. 1% wśród zaszczepionych noworodków.**

Szczepionki BCG są uważane za bezpieczne. Odczyny poszczepienne występują bardzo rzadko, jeżeli występują to są niebolesne oraz mają tendencję do samowygojenia.

Przeciwwskazaniem do szczepienia są ciężkie, złożone niedobory odporności.

Szczepionka BCG może wywołać groźne postaci zakażenia np. zakażenie rozsiane u osób w stanach obniżonej odporności. Dlatego nie wolno jej podawać dzieciom:

- z ciężkimi niedoborami odporności
- które chorowały na gruźlicę
- zakażonym HIV
- matek chorych na gruźlicę.

Przed wykonaniem szczepienia lekarz przeprowadza obowiązkowe badanie kwalifikacyjne, aby wykluczyć przeciwwskazania do szczepienia. Nie ma racjonalnych przesłanek do odraczania szczepienia BCG do czasu wykluczenia ciężkiego złożonego wrodzonego niedoboru odporności (SCID) na podstawie badania przesiewowego.

Poznaj **program profilaktyki gruźlicy**.

Przeczytaj magazyn „Ze Zdrowiem” nr 15 pt. **„Szczepimy się”**.

Sprawdź **Szczepienia.Info**

Przeczytaj także

Szczepionki dostępne w Polsce

Przedstawiamy nazwy handlowe szczepionek przeciwko groźnym chorobom zakaźnym

Choroby zakaźne – koniecznie zaszczep swoje dziecko

Dzięki szczepieniom obowiązkowym niektóre choroby już nie występują lub mają ograniczony zakres. Pamiętaj o kalendarzu szczepień – to najlepsze zabezpieczenie Twojego dziecka przed groźnymi chorobami zakaźnymi i ich powikłaniami

Szczepienia noworodka w pierwszej dobie życia

Szczepienia rozpoczynają się już w ciągu pierwszych 24 godzin od przyjścia na świat dziecka. To wtedy noworodkom podaje się szczepionki przeciw dwóm chorobom zakaźnym — wirusowemu zapaleniu wątroby typu B (WZW typu B) i gruźlicy